

УДК (UDC) 327 (4+6)
DOI: 10.26693/ahpsxxi2023.06.086

THE AFRICAN VECTOR OF THE EU'S FOREIGN POLICY AGAINST THE BACKGROUND OF GROWING GEOPOLITICAL COMPETITION

Vitalii Dzhuman,

e-mail: dzhuman.vitalia@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-4345-225X>

*Petro Mohyla Black Sea National University,
54003, Mykolaiv, 68-Desantnykiv St., 10, Ukraine*

Nataliia Shynkaruk,

e-mail: natalisch1003@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4488-6240>

*National University of Life and Environmental Sciences of Ukraine,
03041, Kyiv, Geroiv Oborony str. 15, Ukraine*

Abstract

Growing systemic competition and attempts to rewrite the rules-based international order have not bypassed development cooperation. Health and food security, as well as climate finance, have become key policy areas where geopolitical dynamics and competing narratives play out. China, in particular, challenges the European Union's approach to developing cooperation with low- and middle-income countries. Building on its own development trajectory, China seeks to promote cooperation among the countries of the Global South, which it claims is guided by solidarity and mutual benefit. However, China's participation is subject to certain conditions that deepen the political and economic dependence of their partner countries. In addition, the EU fears that Russia will spread its influence in other regions of the world, especially on the African continent, which often causes instability. As competing states seek to strengthen their commercial and strategic ties with countries in the Global South, there is a risk that these countries will once again be drawn into great power competition. But it also opens up opportunities for the countries of the Global South to push for a more just global system. Growing systemic geopolitical competition, as well as China's and Russia's desire to rewrite the rules-based international order, have now taken the strategic use of development cooperation to another level. It is used to provide economic opportunities, create political alliances and shape the rules of development.

In the article, authors examine the role of the African continent in the foreign policy of the European Union, focusing on how the EU responds to the growing geopolitical competition in Africa and how it can expand its influence on the continent. Key aspects of the EU's African policy are explored, including trade, development, migration and security. The EU's strategies for developing cooperation with African countries, as well as the challenges it faces, are also considered. The article provides an overview of how the EU can develop its policy in Africa in the face of growing geopolitical competition with China and Russia.

Keywords: African continent, European Union, foreign policy, geopolitical competition, cooperation, stability, development, access to resources, China, Russia, geopolitical contradictions

АФРИКАНСЬКИЙ ВЕКТОР ЗОВНІШНЬОЇ ПОЛІТИКИ ЄС НА ФОНІ ЗРОСТАННЯ ГЕОПОЛІТИЧНОЇ КОНКУРЕНЦІЇ

Віталій Джуман,

e-mail: dzhuman.vitalia@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0009-0007-4345-225X>

Чорноморський національний університет імені Петра Могили,
Україна, 54003, Миколаїв, 68 Десантників, 10

Наталія Шинкарук,

e-mail: natalisch1003@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-4488-6240>

Національний університет біоресурсів і природокористування України,
Україна, 03041, Київ, Героїв оборони, 15

Анотація

Зростаюча системна конкуренція та спроби переписати міжнародний порядок, заснований на правилах, не обійшли співробітництво в галузі розвитку. Охорона здоров'я та продовольча безпека, а також кліматичне фінансування стали ключовими сферами політики, де відтворюються геополітична динаміка та конкуруючі наративи. Китай, зокрема, кидає виклик підходам Європейського Союзу до розвитку співпраці з країнами з низьким і середнім рівнем доходу. Спираючись на власну траєкторію розвитку, Китай прагне сприяти співпраці між країнами Глобального Півдня, яка, як він стверджує, керується солідарністю та приносить взаємну вигоду. Однак участь Китаю пов'язана з певними умовами, які поглиблюють політичну та економічну залежність їхніх країн-партнерів. Крім того, ЄС побоюється, щоб Росія поширює свій вплив в інших регіонах світу, особливо на африканському континенті, що часто викликає нестабільність. Оскільки конкуруючі держави намагаються зміцнити свої комерційні та стратегічні зв'язки з країнами Глобального Півдня, існує ризик того, що ці країни знову будуть втягнуті в конкуренцію великих держав. Але це також відкриває можливості для країн Глобального Півдня домагатися створення більш справедливої глобальної системи. Зростаюча системна геополітична конкуренція, а також бажання Китаю та Росії переписати міжнародний порядок, заснований на правилах, тепер підняли стратегічне використання співпраці в галузі розвитку на інший рівень. Він використовується для забезпечення економічних можливостей, створення політичних союзів і формування правил розвитку.

У статті автори досліджують роль Африканського континенту у зовнішній політиці Європейського Союзу, зосереджуючись на тому, як ЄС реагує на зростання геополітичної конкуренції в Африці та як він може розширити свої впливи на континенті. Досліджуються ключові аспекти африканської політики ЄС, зокрема торгівля, розвиток, міграція та безпека. Також розглядаються стратегії ЄС для розвитку співпраці з африканськими країнами, а також виклики, з якими він стикається. Стаття дає загальне уявлення про те, як ЄС може розвивати свою політику в Африці в умовах зростаючої геополітичної конкуренції з Китаєм і Росією.

Ключові слова: Африканський континент, Європейський Союз, зовнішня політика, геополітична конкуренція, співпраця, стабільність, розвиток, доступ до ресурсів, Китай, Росія, геополітичні протиріччя

Постановка проблеми. Африканський континент займає важливе місце в зовнішній політиці Європейського Союзу. За останні роки, на тлі зростаючої геополітичної конкуренції між країнами та регіонами світу, ЄС зосереджує свою увагу на розвитку співпраці з африканськими країнами. Проте, виникає проблема необхідності ефективної взаємодії між ЄС та африканськими державами в умовах посилення геополітичної конкуренції, зокрема з Китаєм та Росією.

Однією з ключових проблем є забезпечення стабільності та розвитку на африканському континенті, який часто стикається з економічними труднощами, конфліктами та політичною нестабільністю. Крім того, розвиток інфраструктури та доступ до ресурсів залишається актуальним завданням. Європейський Союз зосереджується на допомозі у підвищенні економічної діяльності та забезпеченні стабільності, а також на розвитку інфраструктури та доступу до енергетичних та природних ресурсів.

Проте, інші країни та регіони, зокрема Китай, також активно займаються розвитком співпраці з африканськими державами, що створює конкуренцію для ЄС. Більше того, відносини ЄС з Африкою відображають глибокі геополітичні та гео економічні протиріччя, що потребують більш комплексного та стратегічного підходу.

Аналіз попередніх досліджень. Існує значна кількість наукових праць та публікацій, присвячених вивченню відносин між ЄС та Африкою. Однак, більшість з них зосереджені на конкретних аспектах відносин між цими регіонами, тоді як мало напрацьовань зосереджено на дослідженні африканського вектору зовнішньої політики ЄС на фоні зростаючої геополітичної конкуренції.

Серед українських дослідників доречно зазначити науковця Н. Пак, який досліджував взаємодію Європейського союзу з іншими країнами у міграційній сфері (Пак, 2017: 31-34). Науковці А. Сапсай і М. Манташян розглядали питання врегулювання конфліктів на африканському континенті за сприяння країн ЄС (Sapsai, 2013: 185-188). С. Толстов аналізує політичну взаємодію між країнами ЄС та країнами Африки. У праці науковця розглянуто основні документи співпраці, у яких декларовано наміри активізувати відносини в таких сферах, як розвиток торгівлі, регулювання глобальних проблем, включаючи міграцію та зміни клімату, сприяння винайденню країнами Африки «трансрегіональних і континентальних відповідей» на важливі проблеми і завдання сьогодення (Tolstov, 2016: 21-30).

А. Кудряченко, досліджуючи політику ЄС щодо африканських країн, зазначає, що тенденції у відносинах ЄС із країнами Африки виявили ряд суттєвих особливостей та протиріч: Європейський союз визнає Африканський союз лідером і партнером у міжконтинентальному діалозі з фундаментальних питань, включаючи політичний діалог, сприяння розвитку, демократичний транзит, міграційний контроль та забезпечення миру, безпеку (Kudriachenko & Martynov, 2022: 401).

Також варто зазначити європейських науковців, таких як Р. Кословські (Koslowski, 2007: 425), який розглядав проблеми міграційної політики країн ЄС по відношенню до країн Африки. А. Гедес висвітлював як вхідні, так і висхідні міграційні потоки в Європі (Geddes, 2006: 346). В. Хадсон розглядав зовнішню політику різних країн світу, у тому числі й країн ЄС (Hudson, 2007: 234).

Головною метою та завданнями даного дослідження є аналіз стратегії Європейського Союзу щодо розвитку співпраці з Африканським континентом на фоні зростання геополітичної конкуренції, зокрема з Китаєм та Росією. Дослідження передбачає вивчення основних ініціатив та проєктів ЄС у відносинах з Африкою, оцінку їх ефективності та можливостей для розвитку співпраці в майбутньому.

Викладення основного матеріалу. Європейські політики все більше розглядають Африку як театр стратегічної конкуренції зі зростаючими силами. Вторгнення Росії в Україну різко підвищило ставки геополітичної конкуренції. Це посилює уявлення про те, що інтересам Заходу заперечують суперники, зокрема в Африці. Однак такі інтерпретації, як правило, приховують зростаючу автономію

Африки у все більш конкурентному міжнародному порядку. Переосмислення європейських відносин з Африкою через призму стратегічної конкуренції непропорційно зосереджується на викликах, а не на можливостях. Сучасний глобальний контекст рясніє можливостями для партнерства, яке серйозно сприймає африканську агенцію та розуміє вплив розумної та м'якої сили на просування програми зовнішньої політики.

Поява багатопольярного міжнародного порядку докорінно змінила взаємодію Африки зі світом. Африканські держави вступили в еру вибору. Зростаюча кількість «нетрадиційних гравців», в основному країни з економікою, що розвивається, з так званого Глобального Півдня, включаючи Китай, Індію, країни Перської затоки та Туреччину, використовують економічну та торговельну дипломатію для побудови партнерства та проектування поєднання м'якого та розумного впливів. Кращий підхід полягав у розширенні та поглибленні їхнього впливу, насамперед економічного, але все більше й політичного, а також певною мірою у сфері безпеки та оборони, у випадку Китаю, Росії, Туреччини та країн Перської затоки.

Динамічна диверсифікація зовнішнього партнерства демонструє, що західні держави, в тому числі з Європи, залишаючись важливими, більше не є провідними партнерами Африки. Це відображено у відносному зниженні частки ЄС-27 у зовнішній торгівлі Африки до 27,4% у 2021 році порівняно з 38,4% у 2000 році (International Merchandise Trade, 2023). Так само впала важливість і привабливість традиційної допомоги. Частка допомоги в загальних фінансових надходженнях до Африки впала в середньому з 34,6% (2000-2009 рр.) до 24,8% (2010-2019 рр.) (Aid, 2023).

Часом реакція Заходу на диверсифікацію партнерства в Африці була ознакою тривоги та страху, наприклад, коли політики наголошували на небезпеці «дипломатії боргової пастки» Китаю (Mihalyi & Trebesch, 2022). На матеріальному рівні ініціатива США Build Back Better, глобальна ініціатива ЄС Gateway і Партнерство G7 для глобальної інфраструктури та інвестицій пропонують Африці переконливі пропозиції щодо партнерства. Зростаюча активність Росії в Африці разом із далекосяжними та численними наслідками вторгнення в Україну підкріпили думку про те, що Африка стала важливим місцем стратегічної конкуренції в розколотому світі (Cilliers, 2023).

Вторгнення Росії в Україну через тиждень після Шостого саміту Європейського Союзу та Африканського Союзу різко змінило уявлення Заходу про активність Москви в Африці. Росія сприймається не лише як загроза миру та безпеці в Європі, але також як ризик для інтересів Європи в Африці. Це зміцнило уявлення про те, що підривні конкуренти націлені на європейські інтереси в конкретних місцях Африки як стратегічної мети (Малі та Сахель, Центральноафриканська Республіка, Лівія), з амбіціями розширення своєї діяльності, щоб зменшити вплив Європи та отримати місцевих союзників (Lasserre, 2023).

Такі занепокоєння поширюються на ширший рівень міжнародних форумів. Голосування за Резолюцію ES-11/1 Генеральної Асамблеї ООН, яке відбулося 2 березня 2022 р., сколихнуло західні дипломатичні кола, коли майже половина африканських держав (26) відмовилися підтримати резолюцію про засудження агресії Росії проти України (1 голос проти, 17 утрималися, 8 відсутніх). Наступна резолюція із засудженням російської анексії українських територій (ES-11/4 від 12 жовтня 2022 р.) отримала 30 африканських голосів за (18 утрималися та 3 відсутні) (Singh & Carvalho 2021).

Хоча спірним залишається питання, чи має Росія такий великий політичний вплив, як припускають деякі західні актори, вторгнення в Україну стало значним каталізатором наративу, який постулює необхідність переграти суперників і конкурентів як на глобальному рівні, так і в Африці (Singh, 2022). Канцлер Німеччини Олаф Шольц назвав війну «епохальним тектонічним зрушенням» («Zeitenwende»), подальшим зсувом до багатопольярного світу, де «різні країни та моделі правління змагаються за владу та вплив» (Scholz, 2022). Високий представник

Європейського Союзу з питань закордонних справ і політики безпеки, Жозеп Боррель, заохочував ЄС та його країни-члени конкурувати на тому, що він називає «геополітичним ринком» (Borrell, 2022). Все більш впливовий дискурс стверджує, що Захід має залучати Африку для захисту своїх інтересів, інвестуючи в союзи та партнерства в спробі завоювати дружбу та співпрацю з африканськими державами. Поширення дипломатичних візитів з Європи до Африки за останній рік є ознакою цих зусиль.

За винятком Global Gateway Initiative, план ЄС щодо підтримки інвестицій в інфраструктуру в країнах, що розвиваються, переконання осіб, які приймають рішення в ЄС у тому, що їм потрібно протистояти виклику геополітичної конкуренції, ще не підтверджено деталями щодо того, як може виглядати стратегічний підхід в Африці та які цілі і пріоритети слід встановити для досягнення загальної мети, а також які інструменти та порівняльні переваги Європа повинна мобілізувати. Щоб побудувати надійні та міцні відносини з африканськими державами, Європі потрібно буде переконати співрозмовників в Африці, що їхньою метою є побудова взаємовигідного партнерства, а не просто випередження конкурентів і позбавлення їх ринків і впливу.

Поки що Європа все ще зосереджена на діях конкурентів, а не на власних пріоритетах щодо Африки та на усуненні минулих і теперішніх недоліків. У певному сенсі європейський наголос на конкурентах як на головному джерелі своїх проблем, хоч і зручний, але не справляється з глибокою тривожністю в євро-африканських відносинах, якою користуються конкуренти ЄС.

Одним із недоліків у наративі стратегічної геополітичної конкуренції є визначення інших гравців як конкурентів без достатнього нюансу, як у випадку з Китаєм, Росією та певною мірою Туреччиною. Однак, з європейської точки зору, зазначені держави не є державами-однорідцями. Але навіть у цій вибірці існує значна різноманітність з точки зору цілей і підходів в Африці. Те саме стосується їхнього ставлення до Європи в Африці. Наприклад, Туреччина має значно більший слід в Африці, ніж Росія, і набагато менш агресивна у завданні шкоди європейським інтересам.

Нарешті, інтереси та діяльність африканських країн залишаються відносно невивченими в європейському наративі. Варті уваги вже чітко помітні дискурсивні зміни, з поновленням наголосом на «партнерстві» або «місцевій власності» (The Africa Strategy, 2023).

І Китай, і Росія формують свої підходи як різні альтернативи тому, що вони вважають продовженням західного неоколоніалізму (Ramani, 2021). Грунтуючись на своїх ревізійністських амбіціях, обидві країни кидають виклик підходам до розвитку ЄС, які спрямовані на просування таких сфер, як скорочення бідності, охорона здоров'я, освіта, і наголошують на демократії, належному врядуванні, вільних ринках, підзвітності та прозорості.

Проте Китай і Росія по-різному кидають виклик підходам Європейського Союзу. Росія, з одного боку, цілеспрямовано підриває зусилля ЄС в багатьох країнах Глобального Півдня. Прикладом цього є африканський континент, де Москва переслідує досить обмежені цілі, головним чином зосереджуючись на продажі зброї, видобувній промисловості, розширенні експортних можливостей і допомозі у сфері безпеки. Її зовнішня допомога та м'яка сила в цілому значно відстають від ЄС та Китаю (Page & Stronski, 2022). Здебільшого Росія відіграє дестабілізуючу роль в африканських країнах, посилюючи нестабільність і підтримуючи авторитарні режими шляхом втручання у вибори, кампанії з дезінформації та розміщення пов'язаних із Кремлем найманців (El-Badawy, Munasinghe, Bukarti & Bianchie, 2022).

З іншого боку, Китай дотримується довгострокового підходу до розвитку (Cordell, 2021). Він представляє себе як глобальну державу, яка готова втрутитися там, де ЄС не зміг підтримати країни в їхньому сталому розвитку (Regilme & Hodzi, 2021). Однак на практиці Китай використовує співпрацю в галузі розвитку, щоб

підтримувати свої комерційні та геополітичні інтереси (U.S. Strategy Toward Sub-Saharan Africa, 2022).

З того часу, як президент Китаю Сі Цзіньпін вступив на посаду в 2013 р., політика розвитку Китаю стала більш наполегливою. Пекін пропонує модель розвитку, яка, як він проголошує, помітно відрізняється від моделі, яку відстоює Європейський Союз. Започаткована у 2021 році Ініціатива глобального розвитку є інтелектуальною парасолькою, яка має створити узгодженість у діяльності розвитку Китаю. Наполягаючи на своєму статусі «найбільшої у світі країни, що розвивається», Китай створив наратив для сприяння солідарності, спільних цінностей і взаємовигідної співпраці між країнами Глобального Півдня (Johnson & Zühr, 2021) на відміну від західного донора – реципієнтний підхід (Official Development Assistance, 2022).

Китай зазвичай критикує ЄС за те, що він пов'язує свою зовнішню допомогу з вимогами економічних і політичних реформ, водночас зображуючи свою власну участь як вільну від умов. Однак китайська співпраця в галузі розвитку має зовсім інші умови. З одного боку, китайські інвестиції нав'язують політичні умови – одержувачі повинні поважати «червоні лінії» Пекіна, включаючи заперечення незалежності Тайваню та його політики щодо тибетців і уйгурів, і відповідним чином голосувати в міжнародних органах. З іншого боку, китайська співпраця в галузі розвитку створює економічну залежність (Savoy & Staguhn, 2022). Отже, Пекін представляє себе як альтруїстичного партнера, але економічні та геополітичні пошуки залишаються в центрі китайської політики розвитку, часто за рахунок країн-партнерів.

Ініціатива «Один пояс, один шлях» (BRI) є прикладом того, як Китай реагує на потреби країн із низьким та середнім рівнями інвестицій в інфраструктуру, одночасно просуваючи власні економічні цілі. У той час як країни ЄС в основному зосереджувалися на розвитку таких галузей, як скорочення бідності, вони здебільшого нехтували інвестиціями в інфраструктуру (Chow & Werner, 2022).

Насправді, інвестиційні потреби африканських країн різко зросли з 2015 р. (Infrastructure Outlook, 2021). До 2030 р. інвестиційні потреби в інфраструктуру становитимуть 253 млрд. доларів США, тоді як прогнози свідчать, що буде доступно лише 183 млрд. доларів США. Тим не менш, інфраструктурна допомога країн G7 скорочується протягом багатьох років (Goodman & Hillman, 2021), залишаючи порожнечу, яку Китай намагався заповнити. На сьогоднішній день до BRI приєдналися 147 країн, у тому числі 48 країн Африки (Nedoril, 2022). Але BRI бракує прозорості (Ouyang, Yuan & Su, 2022), адже посилюється заборгованість країн-партнерів і зміцнюється їхня фінансова залежність від Китаю (Farand, 2021), що збільшує геополітичний вплив Китаю у світі.

Незважаючи на те, що Китай став відомим партнером у розвитку для африканських країн, результати опитування Afrobarometer вражаюче показують, що китайська модель розвитку ще не завоювала прихильність африканських громадян. Громадяни 34 африканських країн, опитані з 2019 по 2021 роки, все ще сприймають американську модель розвитку більш позитивно, ніж китайську. Однак вони ставляться до європейської моделі набагато менш прихильно, незважаючи на її схожість із американською, яка відображає загальне уявлення про те, що європейські країни все ще недостатньо позбулися свого колоніального минулого. Зусилля Європи щодо розвитку також залишаються непоміченими порівняно з більш помітними китайськими ініціативами, навіть незважаючи на те, що європейські країни та інституції ЄС інвестують значні кошти в розвиток африканських країн (Balfour, Bomassi & Martinelli, 2022).

США залишаються найбільшою країною-донором, витративши 35 млрд. доларів США у 2020 р., далі за ними йдуть Німеччина (29 млрд. доларів США), інституції ЄС (21 млрд. доларів США) та Велика Британія (19 млрд. доларів США). Частка зовнішньої допомоги Китаю, яку можна порівняти з офіційною допомогою розвитку США та Європи, у тому ж році становила лише близько 5,4 млрд. доларів (Total Flows by Donor, 2021).

Продовольча безпека є ще однією сферою політики, в якій конкурують різні моделі розвитку. Зберігається значна глобальна нерівність – кількість людей, які стикаються з гострою нестачею продовольства, зростає з 135 млн. у 2019 р. до 345 млн. у 2022 р. (A Global Food Crisis, 2022). Африка на південь від Сахари є регіоном світу з найбільшою продовольчою небезпекою, за нею йде Середня, Східна та Північна Африка (Global Food Security Index, 2022). Багатосторонні зусилля Європейського Союзу щодо розвитку продовольчої безпеки були недостатніми, і Росія часто виступає спойлером, тоді як Китай пропонує альтернативу, яка знову ж таки пов'язана із залежністю.

Традиційний підхід Європейського Союзу до боротьби з продовольчою безпекою зосереджується на наданні допомоги через багатосторонні органи, такі як ООН. Наприклад, Німеччина та Європейська комісія є найбільшими після США донорами Всесвітньої продовольчої програми ООН (ВПП) (Contributions to WFP, 2021). Національні продовольчі програми ЄС здебільшого зосереджені на наданні екстреної допомоги та посиленні стійкості країн-одержувачів до зміни клімату (Eradicating Hunger, 2022).

На відміну від Китаю, Росія не ізолює себе від багатосторонніх зусиль у сфері продовольчої безпеки – вона посідає 22 місце як донор ВПП, часто вносячи внески в натуральній формі. Однак війна Росії проти України загострила продовольчу безпеку, викликавши стрибок цін на продовольство, які вже були високими через зміну клімату та пандемію Covid-19 (World Food Situation, 2022), а також створивши вузькі місця в ланцюжку поставок для експорту зерна та добрив (Barrett, 2022). Росія стратегічно інструменталізувала експорт зерна, заблокувавши основні чорноморські торговельні шляхи, щоб посилити тиск на міжнародну коаліцію, яка підтримує український уряд (Wax, 2022). Наслідки застосування Росією «їжі як зброї» найбільше відчували на собі африканські країни.

Китай взагалі майже не робить внеску в багатосторонню продовольчу допомогу. У той же час, в рамках свого співробітництва Південь-Південь, Китай вже давно робить значні сільськогосподарські інвестиції, особливо в багатьох африканських країнах, які допомогли збільшити сільськогосподарське виробництво та продуктивність (Olander, 2020).

Однак китайським сільськогосподарським проектам часто бракує тривалості – вони регулярно руйнуються після початкового процвітання, оскільки створені для того, щоб китайські партнери зрештою вийшли, залишаючи місцевих жителів, які не мають достатніх коштів і підготовки, фінансувати та керувати проектами без підтримки (Ndoricimpa, Xiaoyang & Sangmeng, 2022). Хоча серед африканських країн, наприклад, Гани та Танзанії, існує занепокоєння щодо ризику боргу, пов'язаного з китайськими сільськогосподарськими інвестиціями, багатьом країнам бракує альтернатив (May, 2021).

Китай представляє себе солідарним партнером, хоча насправді стратегічно створює залежність, купуючи великі території землі та контролюючи більшу частину необхідної інфраструктури на континенті. Коли настає можливість, Китай захоплює землі та ресурси, в тому числі шляхом скуповування запасів зерна в країнах, де немає продовольчої безпеки, щоб заповнити китайські запаси, замість того, щоб справді підтримувати тих, хто цього потребує (China Seeks a World Order, 2022).

Висновки. Багатополярність у глобальній політиці сприяє зростанню самовпевненості Африки як на рівні країн, так і на континенті в цілому. Проте партнерство залишається ключовим. Їх розширення та диверсифікація надають африканським державам і організаціям значні економічні та політичні можливості для просування своїх стратегічних інтересів. Традиційні партнери, у тому числі в Європі, дедалі більше стурбовані втратою геополітичного впливу та ринків за рахунок Китаю та широкого кола гравців із так званого Глобального Півдня. Вони лише повільно пристосовуються до нового ландшафту, в якому конкуренція між зовнішніми партнерами грає на користь африканських гравців. У той же час,

тлумачення цієї нової реальності як стратегічної конкуренції, може вказувати на те, як зовнішні сили сприймають навколишнє середовище в Африці, а не на те, як це сприймають африканські актори. Африканські держави не зацікавлені в ексклюзивному партнерстві з нульовою сумою – вони прагнуть отримати переваги від конкуренції серед аутсайдерів у різних сферах.

Багатополярність в Африці – це не сценарій, а глибоко вкорінена реальність, яка залишилася. Знуцання над африканськими державами, щоб спонукати до співпраці, було б марним заходом, який неправильно сприймає мінливий міжнародний контекст і роль африканських акторів. Це також було б контрпродуктивним, оскільки відлунувало б минулі колоніальні та постколоніальні європейські практики. Історична та географічна близькість Африки та Заходу просякнута гегемоністським структуруванням, керованим жорсткою силою. Тим часом взаємодія зі зростаючими державами дає змогу африканським державам здійснювати вплив, використовуючи історичну соціально-економічну і культурну емпатію та спільні риси, за підтримки галузей приватного сектора, щоб отримати порівняльну перевагу. Усвідомлюючи важливість історичних наративів як інструменту м'якої сили, для Африки та Європейського Союзу стає обов'язковим протистояти історії як передумові для побудови довіри.

Створення довіри та авторитету вимагатиме більшої прозорості європейських інтересів, мінімізації неузгодженості політики та звуження переважаючих дисонансів між європейськими пропозиціями та потребами Африки. Європейське лицемірство та подвійні стандарти є одними з найпоширеніших образ африканців проти Європи, і приклади, що підтверджують такі звинувачення, за загальним визнанням, знайти неважко. Наприклад, одночасна Європейська зелена угода, яка закликає Африку прийняти декарбонізацію, і полювання на енергетичні ресурси в Африці є лише одним з прикладів. Суперечності та розбіжності інтересів, властиві цьому кліматично-енергетичному комплексу розвитку, повинні бути вирішені, якщо ЄС прагне визнання себе надійним партнером.

Європейському Союзу доведеться переглянути свої підходи до розвитку співпраці з країнами Глобального Півдня. Їм потрібно зробити свої моделі розвитку більш привабливими, оскільки Китай пропонує альтернативну модель, засновану на наративі солідарності та взаємної вигоди. ЄС повинен вивчити обмеження та недоліки своїх підходів до розвитку, переконатися, що вони пристосовані до реальних потреб їхніх країн-партнерів, і встановити реальні партнерства. Останні дані Афробарометра свідчать про те, що модель розвитку США все ще користується високим схваленням, а китайська модель – значно переважає. Для європейських країн важливо переналаштувати свої відносини з африканськими країнами, зважаючи на своє колоніальне минуле.

Щоб поставити партнерство з країнами Глобального Півдня на нову основу, ЄС повинен виконати свої обіцянки щодо надання глобальних суспільних благ. Відхід від відносин «донор-реципієнт» є ключовим для співпраці на рівних умовах. Щоб конкурувати з Китаєм, новий підхід повинен одночасно зосереджуватися на короткостроковій надзвичайній допомозі, а також на довгостроковому фінансуванні, яке забезпечує стійкі системи в країнах-партнерах. Global Gateway Initiative ЄС, а також нещодавні ініціативи G7, є багатообіцяючим початком.

Для країн Глобального Півдня нова увага несе ризик того, що вони знову стануть полем геополітичної конкуренції великих держав. У середньостроковій перспективі підтримка зовнішніх гравців у наданні суспільних благ, таких як охорона здоров'я, продовольство та кліматична безпека, ймовірно, продовжуватиме відігравати важливу роль для багатьох. У той же час країни «Глобального Півдня» можуть використовувати геополітичну конкуренцію між різними акторами для власної вигоди та обирати партнерів, чії пріоритети збігаються з їхніми власними, що надасть можливість сформуванню міжнародний порядок для кращого відображення їхніх інтересів.

Європейці та традиційні партнери повинні розглядати Африку як політичний колектив – це сфера глобальних викликів. Захист глобальних суспільних благ має бути важливою метою європейсько-африканських відносин. Нещодавні пропозиції щодо включення Африки до G20 та Ради Безпеки ООН можуть бути недостатніми, але вони є початком для того, щоб надати сенсу та довіри поняттю партнерства рівних. Структурні дисбаланси серйозно підірвали міжнародний порядок, заснований на правилах. Отже, більш широке та солідне африканське представництво в таких органах, як Рада Безпеки ООН, є не лише моральним обов'язком. У самих інтересах європейців відновити багатосторонню систему, яка потребує підтримки та легітимності, яку вона може отримати лише за умови кращого та більш справедливого представництва.

REFERENCES

- A Global Food Crisis. (2022). Rome: *WFP*. Retrieved from <https://cutt.ly/a7lh6oh> [in English].
- Aid (ODA) disbursements to countries and regions [DAC2a]. (2023). *Organisation for Economic Co-operation and Development*: OECD.stat. Retrieved from <https://cutt.ly/G7lh55G> [in English].
- Balfour, R., Bomassi, L. & Martinelli, M.** (2022). The Southern Mirror: Reflections on Europe From the Global South. Brussels: *Carnegie Endowment for International Peace*.
- Barrett, C.D.** (2022). The Global Food Crisis Shouldn't Have Come as a Surprise: How to Finally Fix the Broken System for Alleviating Hunger. *Foreign Affairs*, 25.07.2022. Retrieved from <https://cutt.ly/t7lgodO> [in English].
- Borrell, J.** (2022). The Global Gateway, a Brand to Boost European Action Worldwide. *European External Action Service*, 15/12/2022. Retrieved from <https://cutt.ly/J7lg2Uj> [in English].
- China Seeks a World Order That Defers to States and Their Rulers (2022, October 10) *The Economist*. Retrieved from <https://cutt.ly/r7lg9Ei> [in English].
- Chow, T. & Werner, J.** (2022, April 4). Don't Assume Russia and China Are on the Same Page. The US Can Work With China. *The Guardian*. Retrieved from <https://cutt.ly/C7lg8S3> [in English].
- Cilliers, J.** (2023) Africa in the World: Thematic Futures. *The Institute for Security Studies*. Retrieved from <https://cutt.ly/M7lg5PV> [in English].
- Contributions to WFP in 2021. (2021). Rome: *WFP*. Retrieved from <https://cutt.ly/J7lh7Ph> [in English].
- Cordell, K.** (2021, September). The Sustainable Development Goals: A Playbook for Reengagement. *CSIS*. Retrieved from <https://cutt.ly/z7lhqLd> [in English].
- El-Badawy, E., Munasinghe, S., Bukarti, A. & Bianchie, B.** (2022, March 23). Security, Soft Power and Regime Support: Spheres of Russian Influence in Africa. *Tony Blair Institute for Global Change*. Retrieved from <https://cutt.ly/e7lhevh> [in English].
- Eradicating Hunger – Ensuring Food Security. (2022). *Federal Ministry for Economic Cooperation and Development (Bonn)*. Retrieved from <https://cutt.ly/K7lh4v9> [in English].
- Farand, C.** (2021, December 20). As EU Seeks to Rival China's Infrastructure Offer, Africans Are Sceptical. *EURACTIV*. Retrieved from <https://cutt.ly/W7lhaHw> [in English].
- Geddes, A.** (2006). *The Politic of Migration and Immigration in Europe*. London.
- Global Food Security Index: Exploring Challenges and Developing Solutions for Food Security Across 113 Countries. (2022). *Economist Impact*. Retrieved from <https://cutt.ly/U7lhdXA> [in English].
- Goodman, M.P. & Hillman, J.E.** (2021, June 15). The G7's New Global Infrastructure Initiative. Washington, *CSIS*. Retrieved from <https://cutt.ly/k7lhzyR> [in English].
- Hudson, V.** (2007). *Foreign Policy Analysis: Classic and Contemporary Theory*. Lanham: The Rowman and Littlefield Publishing Group.
- Infrastructure Outlook: You Are Viewing Investment Forecasts for Africa (2021). *Global Infrastructure Hub*. Retrieved from <https://cutt.ly/Q7lhbTJ> [in English].
- International Merchandise Trade (2023). *UN Conference on Trade and Development*: UNCTADstat. Retrieved from <https://cutt.ly/n7lhvIL> [in English].
- Johnson, Z. & Zühr, R.** (2021, May 10). A New Era? Trends in China's Financing for International Development Cooperation. *Donor Tracker Insights*. Retrieved from <https://cutt.ly/r7lhnlI> [in English].

- Koslowski, R.** (2007). *European Union Migration Regime*. Oxford: Oxford Univ. press.
- Kudriachenko, A.I. & Martynov, A.Yu.** (2022). *Hlobalni vymiry zovnishnoi polityky Nimechchyny (2005-2021): kaleidoskop podii: monohrafiia*. Kyiv: DU «Instytut vsesvitnoi istorii NAN Ukrainy».
- Lasserre, I.** (2023, February 5) La Russie livre-t-elle une guerre par procuration contre la France en Afrique? *Le Figaro*. Retrieved from <https://cutt.ly/C7lhWuV> [in English].
- May, J.** (2021, July 29). Strengthening African Food Systems: What Role Can China Play? *Italian Institute for International Political Studies*. Retrieved from <https://cutt.ly/d7lhEED> [in English].
- Mihalyi, D. & Trebesch C.** (2022). Who Lends to Africa and How? Introducing the Africa Debt Database. *Kiel Institute for the World Economy*. Retrieved from <https://cutt.ly/R7lhTgU> [in English].
- Ndoricimpa, S., Xiaoyang, L. & Sangmeng X.** (2022). China's Agricultural Assistance Efficiency to Africa: Two Decades of Forum for China-Africa Cooperation Creation, *Journal of Agriculture and Food Research*, 9:100329, 1-10. Retrieved from <https://cutt.ly/H7lhYF> [in English].
- Nedopil, C.** (2022). *Countries of the Belt and Road Initiative*. Shanghai: Green Finance & Development Center, FISF Fudan University. Retrieved from <https://cutt.ly/f7lhOSg> [in English].
- Official Development Assistance – definition and overage. (2022). *OECD*. Retrieved from <https://cutt.ly/S7lhP2R> [in English].
- Olander, E.** (2020, September 11). Rethinking China's Participation in African Agricultural Development in the Post-COVID-19 Era. *China Global South Project*. Retrieved from <https://cutt.ly/G7lhSWn> [in English].
- Ouyang, X., Yuan J. & Su F.** (2022). China's Evolving Approach to Foreign Aid. *SIPRI*. Retrieved from <https://cutt.ly/t7lhDH1> [in English].
- Page, M. & Stronski, P.** (2022, April). How Russia's Hollow Humanitarianism Hurt Its Vaccine Diplomacy in Africa, Washington, *Carnegie Endowment for International Peace*. Retrieved from <https://cutt.ly/37lhGvE> [in English].
- Pak, N.O.** (2017). Vzaiemodiiia Yevropeiskoho Souzu z krainamy Seredzemnomorskoho partnerstva u mihratsiinii sferi. *Mizhnarodni vidnosyny*, 1 (46), 31-34 [in Ukrainian].
- Ramani, S.** (2021, December). Russia and China in Africa: Prospective Partners or Asymmetric Rivals? *South African Institute of International Affairs*. Retrieved from <https://cutt.ly/L7lhHI1> [in English].
- Regilme, C. & Hodzi, O.** (2021). Comparing US and Chinese Foreign Aid in the Era of Rising Powers. *The International Spectator*, 56:2, 114-131. Retrieved from <https://cutt.ly/27lhKvQ> [in English].
- Sapsai, A.P.** (2013). Uchast ES u vrehuliuivanni konfliktiv na afrykanskomu kontynenti. *Hileia: naukovyi visnyk*, 72. 185-188 [in Ukrainian].
- Savoy, C.M. & Staguhn, J.** (2022, March 24). Global Development in an Era of Great Power Competition. *CSIS*. Retrieved from <https://cutt.ly/a7lhLE1> [in English].
- Scholz, O.** (2022, December 5). The Global Zeitenwende: How to Avoid a New Cold War in a Multipolar Era. *Foreign Affairs*. Retrieved from <https://cutt.ly/T7lhXFK> [in English].
- Shaping the Future with Africa: The Africa Strategy of the BMZ (2023). *Federal Ministry for Economic Cooperation and Development (Berlin)*.
- Singh, P.** (2022, November 21). Russia–Africa Relations in an Age of Renewed Great Power Competition. *The Institute for Security Studies*. Retrieved from <https://cutt.ly/J7lhCFH> [in English].
- Singh, P. & Carvalho de G.** (2021, October 27). Walking with the Bear? Russia and the A3 in the UN Security Council. *The Institute for Security Studies*. Retrieved from <https://cutt.ly/97lhVXj> [in English].
- Tolstov, S.V.** (2016). Tendentsii politychnoi vzaiemodii mizh YeS ta krainamy Afryky. Retrieved from <https://cutt.ly/y7lhMos> [in Ukrainian].
- Total Flows by Donor. (2021). *OECD*. Retrieved from <https://cutt.ly/67lh196> [in English].
- U.S. Strategy Toward Sub-Saharan Africa, Washington (2022, August). *The White House*. Retrieved from <https://cutt.ly/s7lh2yr> [in English].
- Wax, E.** (2022, November 2). Brussels Playbook: Russia Inflicts Grain Pain – Denmark Gets Mette – Coffee Tips. *Politico*. Retrieved from <https://cutt.ly/u7lh9W8> [in English].
- World Food Situation. (2022). *FAO*. Retrieved from <https://cutt.ly/g7lh3PV> [in English].